

POLİTİKA UYGULAMALARI

BÜYÜME VE VERİMLİLİK

Mayıs 2003

TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI

Genel Çerçeve

- Mevcut program çerçevesinde **orta vadede** amaçlanan, fiyat istikrarının sağlandığı bir ortamda sürdürülebilir yüksek büyüme oranlarına ulaşmak, istihdamı artırmak ve yoksulluğu azaltmaktır.
- Bu kapsamda;
 - ✓ Mali politikaların kurala bağlanması,
 - ✓ Yapısal reformların hızla ve kararlılıkla gerçekleştirilmesi,
 - ✓ Piyasa ekonomisinin sağlam temeller üzerine oturtulması,
 - ✓ Özel sektörün ekonomideki rolünün güçlendirilmesi,
 - ✓ Verimliliğin ön plana çıkartılması,
 - ✓ Doğrudan yabancı yatırımları teşvik eden önlemlerin hayata geçirilmesi,

son derece önemlidir.

Genel Çerçeve

Uygulanmakta olan program çerçevesinde

- ✓ **Kamu maliyesi disiplini ve parasal disiplin**

Fiyat İstikrarı

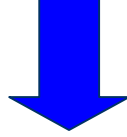
İç borç stokunun
sürdürülebilirliği riskinin
ortadan kalkması

BÜYÜME

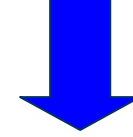
Büyüme

Hükümetlerin temel hedefi

Büyüme ve istihdam artışı

Merkez bankalarının hedefi

Fiyat istikrarı

Büyüme / istihdam artışı ile fiyat istikrarı arasında çelişki var mı?

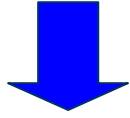
Büyüme - enflasyon ikilemi yanılgısı.

- Büyüme ve enflasyon arasında, aynı yönde bir ilişki olduğu ve büyüme oranlarında artışın ancak para politikasını biraz gevşeterek, enflasyonu da biraz artırarak sağlanabileceği yanılgısı vardır.

Büyüme

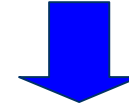
Oysa, büyüme ve enflasyon arasında böyle bir etkileşim yoktur.

Erken iktisat literatürü

- ✓ Statik bir ortam,
- ✓ Düşük enflasyona sahip ülke örnekleri çerçevesinde
- ✓ Kısa vade için

1980'lerden sonra gelişen modeller
Uzun dönem analiz uygulamaları

- ✓ Yüksek enflasyon oranlarında
- ✓ Uzun vadede

Enflasyon ↗

Büyüme ↘

Sürdürülebilir ve daha yüksek bir büyüme için mutlaka düşük enflasyon oranlarında fiyat istikrarı sağlanmalıdır.

Büyüme

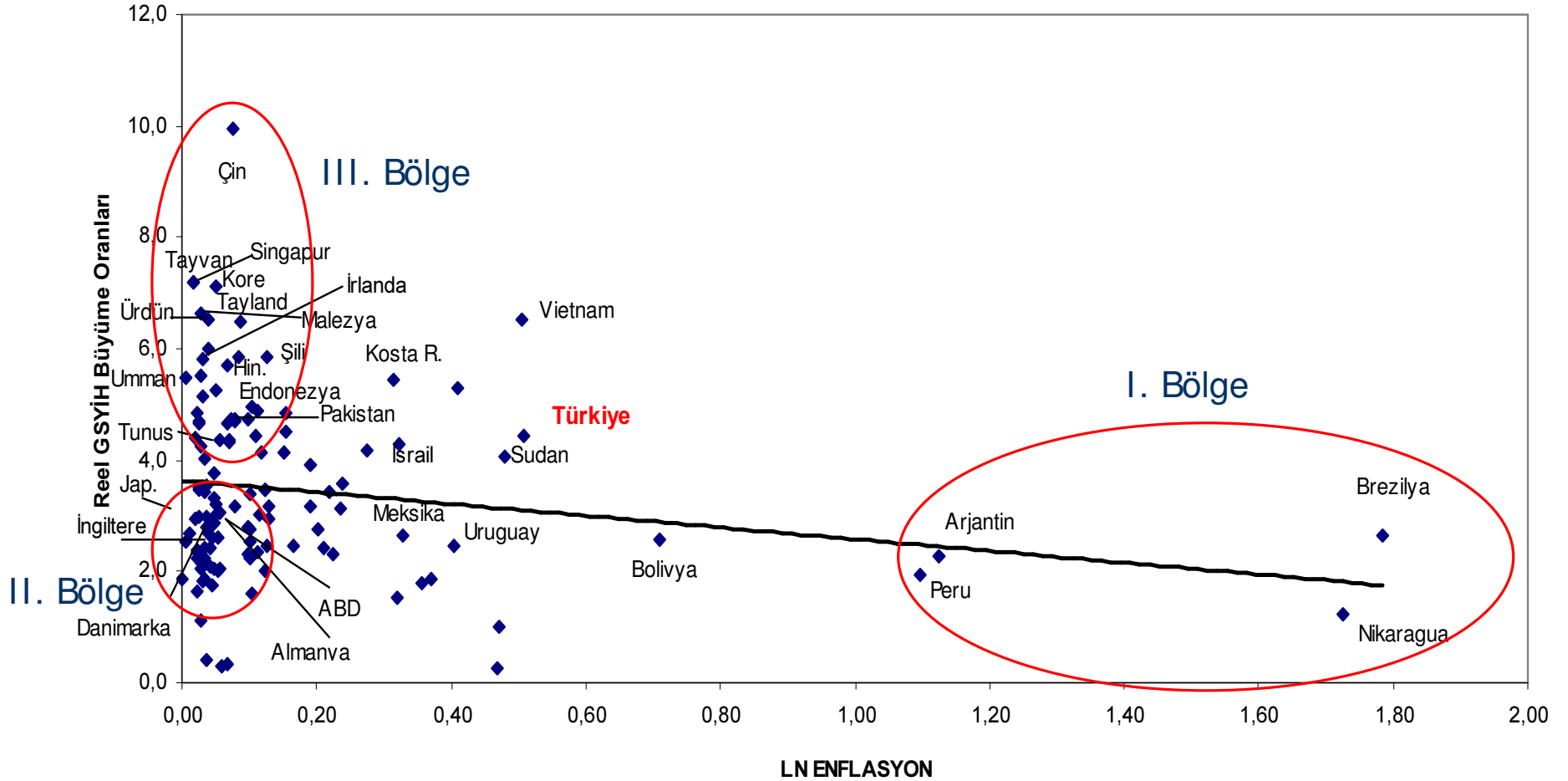
Fiyat istikrarı sürdürülebilir büyümenin olmazsa olmaz önkoşuludur.

- ✓ Merkez Bankası, sürdürülebilir büyüme ve istihdam artışını fiyat istikrarını sağlayarak destekler.
- ✓ Ancak fiyat istikrarının sağlandığı, diğer bir ifade ile enflasyonun yüzde 10'un altında olduğu ülkelerde, para politikasını biraz gevşeterek büyümeye katkı sağlamak mümkündür.

Hükümet ve Merkez Bankası nasıl, nerede uzlaşır ?

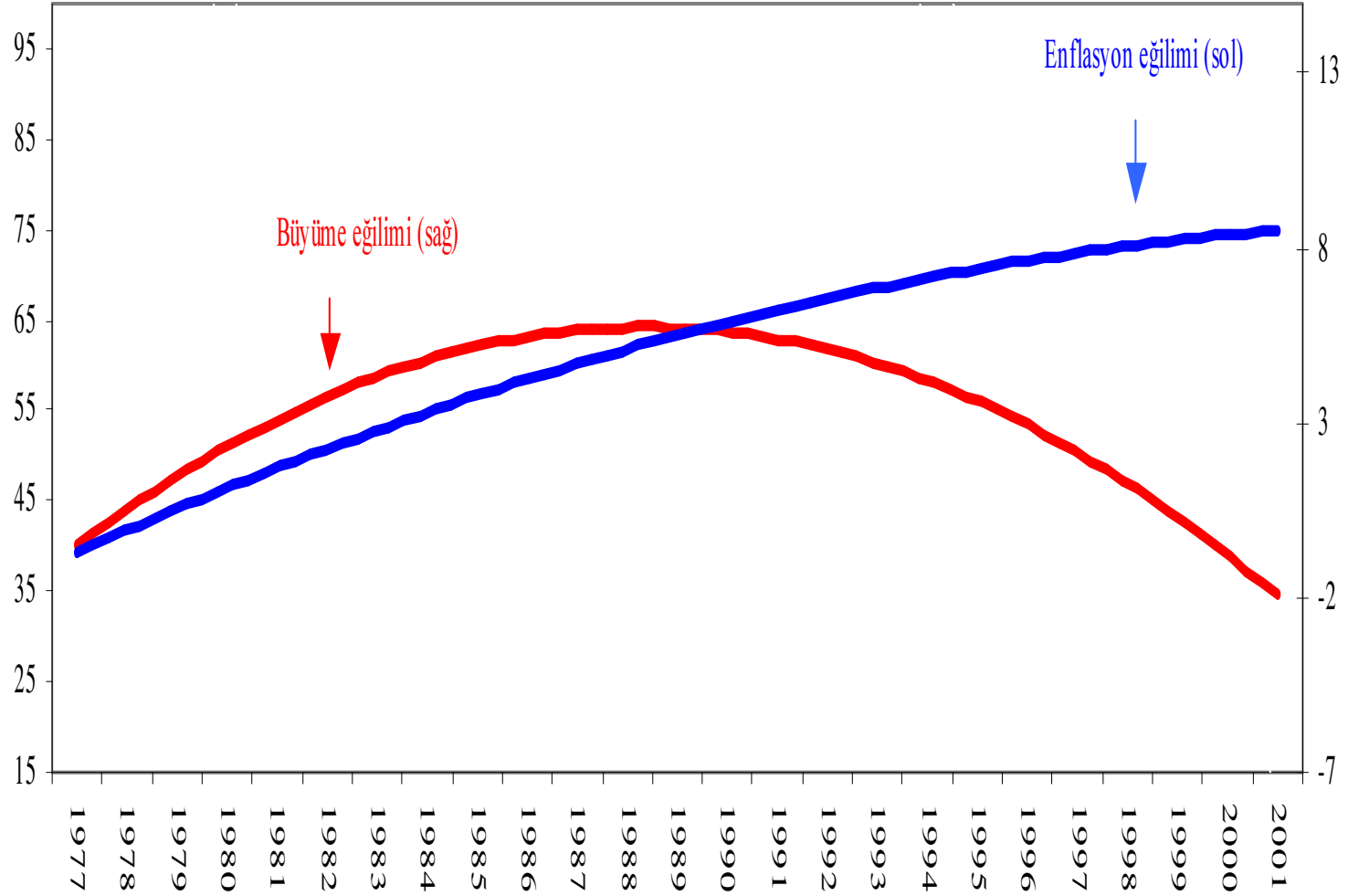
- ✓ Enflasyon hedefi Hükümet ve Merkez Bankası'nın ortak hedefidir.
- ✓ Merkez Bankası, Yasasında öngöründüğü gibi fiyat istikrarını sağlama amacı ile çelişmemek kaydıyla Hükümet'in büyüme ve istihdam politikalarını destekleyecektir.

Son 20 Yılda Dünya Ekonomilerinde Ortalama Büyüme - Ortalama Enflasyon

Büyüme

Türkiye'de Enflasyon ve Büyüme Eğilimleri (1977 - 2001)

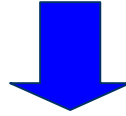
Trend çizgileri, $y = a + bx + cx^2$ eğrileridir. x =yıllar, y =büyüme ya da enflasyon.

Büyüme

Sıkı maliye politikası, faiz dışı bütçe fazlası ve büyüme.

- Kamunun borcunun yüksek olduğu ülkelerde, **borç stokunun çevrilebilirliği** konusundaki **bekleyişler**, bu ülke ekonomilerindeki gelişmelerin, özellikle de **enflasyon ve büyüme dinamiklerinin temel belirleyicisi** olmaktadır.

Borç stokunun milli gelire oranının zamanla azaltılması için

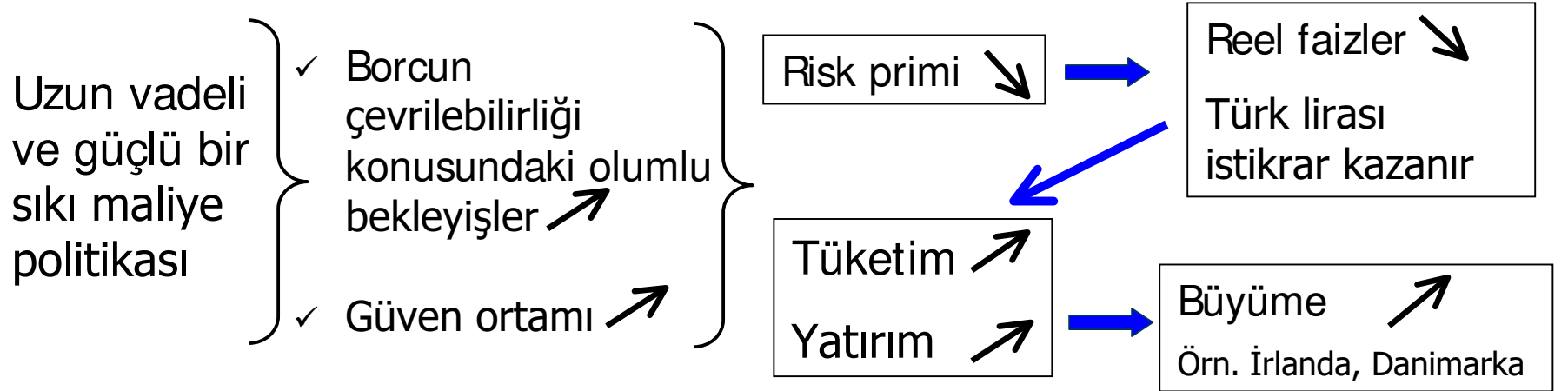

- ✓ Büyüme hızının artması,
- ✓ **Faiz dışı bütçe fazlası** verilmesi,
- ✓ Reel faizlerin düşmesi,
- ✓ Türk lirasının istikrar kazanması,
gerekir.

Büyüme

Sıkı maliye politikası, faiz dışı bütçe fazlası ve büyüme.

- Mevcut koşullar altında, yukarıdakiler arasından ekonomi politikasını oluşturanlarca kontrol edilebilir tek değişken, **faiz dışı bütçe fazlasıdır.**

Büyüme

Bu noktada büyüme tartışmaları çerçevesinde bazı hususların açıklığa kavuşturulması önemlidir.

- Uygulanan program ve kamu sektöründe yapılan reformlar Türkiye’de sermaye birikim sürecini değiştirmektedir.
 - ✓ Gönüllü veya gönülsüz, kamu destekli bir sermaye birikim sürecinden, piyasa koşullarının hakim olduğu, dünya pazarlarının ölçü ve ölçek alındığı bir birikim sürecine yönelinmiştir.
 - ✓ Bu sürecin sağlıklı ve daha az maliyetli sürdürülebilmesi için kamu sektörü reformları ile özel sektör reformları eşgüdüm içinde gerçekleştirilmelidir.
 - ✓ Verginin tabana yayılması ve herkesten alınması gereklidir. Enflasyon bir vergilendirme metodu değildir. Çünkü hükümetlerin vergi üzerinde kontrolleri varken enflasyon üzerinde kontrolleri yoktur. Dolayısıyla, enflasyonist bir ortamda hangi kesimin fayda sağlayacağını, hangi kesimin zarar göreceğini hükümet de belirleyemez.
- Bankacılık reformu tamamlanmadan, bankalar tekrar kredi verme yeterliği kazanmadan reel kesimin toparlanması mümkün değildir. Bu yüzden bankacılık reformunun bu kesimlerce desteklenmesi gerekmektedir.
 - ✓ Reel kesime asıl katkı ise makro ekonomik istikrardan gelecektir.
Sermaye yetersizliği çeken şirketlerin kendilerini uzun vadeli finanse edebilmeleri ve büyümeleri, ancak enflasyonun, dolayısı ile reel ve nominal faizlerin düşmesi ve uzun vadeli kredi piyasalarının oluşması ile mümkündür.

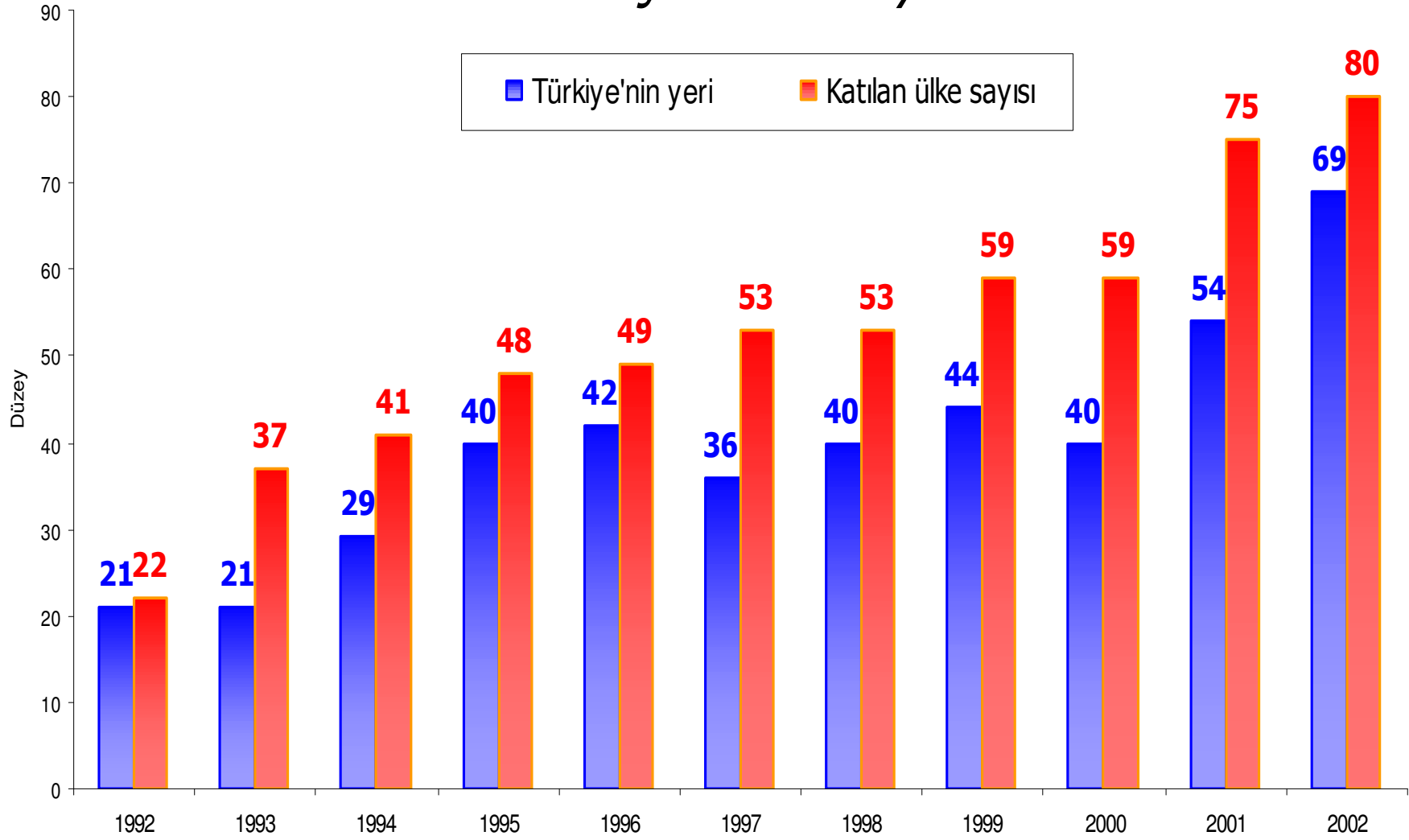
VERİMLİLİK

Verimlilik ve Büyüme

- Bir toplumun yaşam kalitesinin ve refahının yükseltilmesi, **verimliliği yükseltebilme yeteneği ile** ilişkilidir.
- Verimlilik artışı ile **mikro düzeyde**;
 - ✓ **Yeni istihdam imkanları yaratılır.**
 - ✓ **Maliyetler azaltılır.**
 - ✓ **Üründe kalite ve dolayısıyla rekabet gücü artar.**
- **Sürdürülebilir rekabet**, ülkedeki firmaların küresel rekabet koşullarına uyum sağlayabilmesi için kendilerini sürekli geliştirmelerini, ürün teknolojisini ve verimliliği artırırken maliyetleri düşürmelerini ve katma değeri yüksek ürünlere yönelerek içinde buldukları sanayilerdeki verimliliği geliştirmelerini gerektirmektedir.
- Bu açılardan **Türk sanayisinin** yeterince **rekabetçi yapıda olduğunu söylemek zordur**. Nitekim, geçmiş yıllarda rekabet artışı daha çok devalüasyonlar yoluyla sağlanmaya çalışılmış, diğer alanlar önemsenmemiş, sonuçta;
 - ✓ İthal malların fiyatlarındaki artışla beraber enflasyon yükselmiş,
 - ✓ Reel gelir düşmüş,
 - ✓ Kapasite kullanımı azalmış,
 - ✓ Sermaye birikimi yeterli seviyelere çıkamamış,
 - ✓ Harcamaları finanse edebilmek için daha çok iç ve dış borçlanmaya gidilmiş,
 - ✓ Borçlanmanın faiz yükü arttıkça, ekonomi enflasyonist ortamdan çıkamamış,
 - ✓ Ekonomi kırılganlaşmış ve pek çok krizle karşı karşıya kalınmıştır.**Uluslararası veriler** de bunu ispatlar niteliktedir.

Verimlilik ve Büyüme

Global Rekabet İçinde Türkiye Nerede?

Kaynak: Dünya Ekonomik Forumu, Küresel Rekabet Raporu.

Verimlilik ve Büyüme

- Verimlilik artışı makro düzeyde de **ekonomik büyümenin lokomotifidir**. Bu kapsamda, **verimlilik artışı** ile **istihdam artışı** arasında da **kuvvetli bir pozitif ilişki** olduğu düşünülmektedir.

Verimli bir ekonomi daha fazla sermaye çeker, yeni iş imkanları sağlar.

- Ülkemizdeki düşük verimliliğin arkasındaki en büyük etken ise **makro ekonomik ve politik istikrarsızlıktır**.

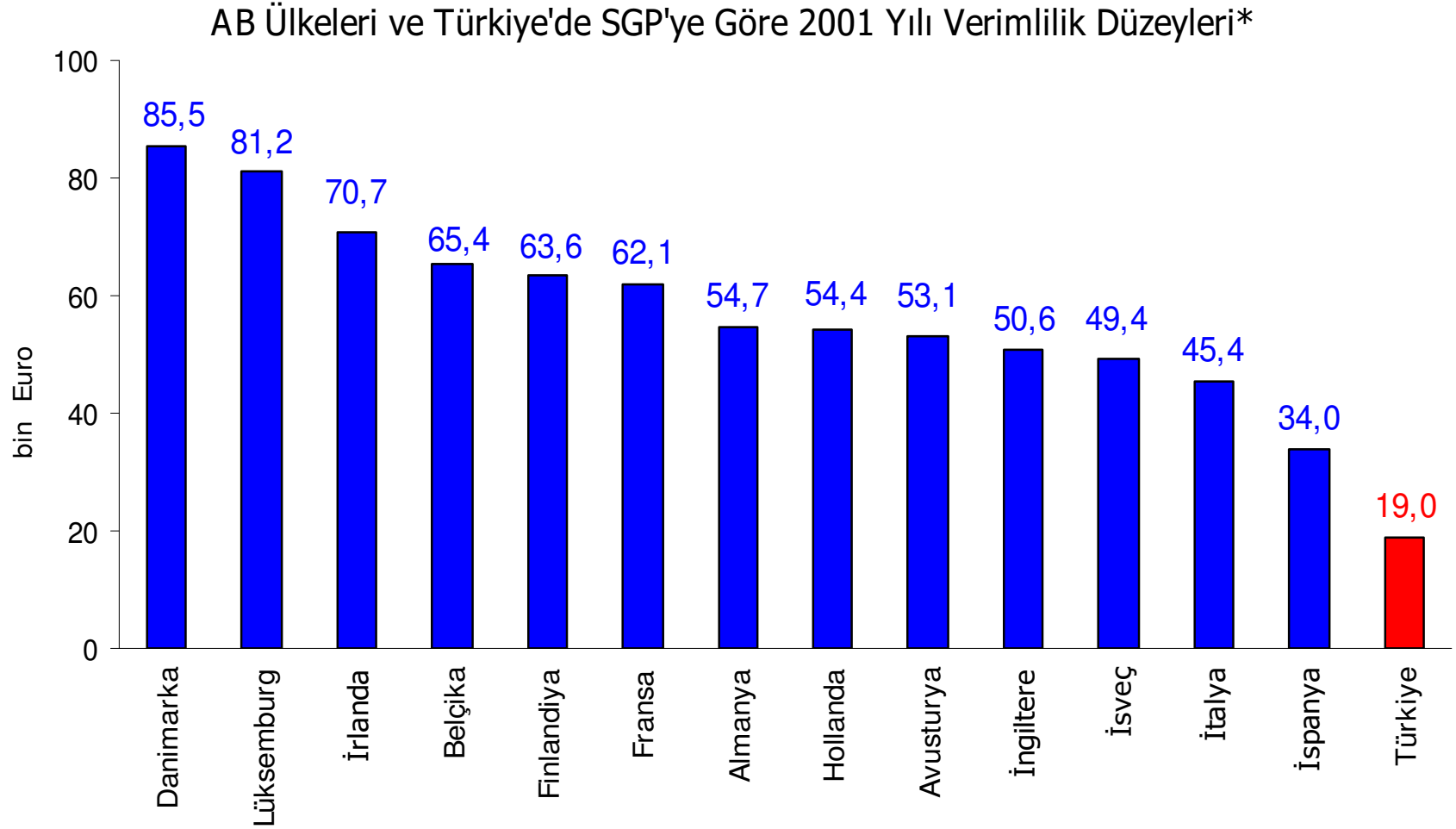
- Bu çerçevede, Ülkemizin ekonomik verimlilik sürecinde iki nokta göze çarpmaktadır:

- ✓ Toplam faktör verimliliğinin büyümesindeki yavaşlama,
- ✓ Hızla artmasına rağmen yetersiz sermaye girdileri.

Sermaye girdilerinin başlangıç seviyesi çok düşük olduğu için, artan yeni yatırımlara rağmen son on yılda gelinen nokta diğer ülkelerin oldukça gerisindedir.

Verimlilik ve Büyüme

- Ülkemizin verimlilik düzeyi Avrupa Birliği ülkeleri ile karşılaştırıldığında oldukça düşük olduğu görülmektedir.

*Çalışan Kişi Başına GSYİH, Euro, cari fiyatlarla
Kaynak: Verimlilik Raporu, MPM, Ankara 2003.

Verimlilik ve Büyüme

- Ülkemizde, verimlilik artışı önünde özellikle istikrarsızlık, kronik enflasyon ve bunların yarattığı kırılgan yapıdan kaynaklanan başlıca şu engeller belirlenmiştir:
 - ✓ Yüksek reel faiz oranları verimliliği artırmaya yönelik hassasiyetin azalmasına yol açmaktadır.
 - ✓ Sermaye maliyetinin yüksek olması ve uzun vadeli sermaye piyasalarının gelişmemiş olması nedeniyle, uzun vadeli rasyonel yatırımlar yapılamamaktadır.
 - ✓ Büyük talep dalgalanmaları kapasite planlamasını ve kullanımını olumsuz etkilemektedir.
 - ✓ Tekelci piyasalar ve devlet mülkiyeti verimlilik artışının önünde engel oluşturmaktadır.
 - ✓ Kayıtdışı ekonominin yarattığı haksız rekabet ortamı, kayıtlı kesimin üzerindeki vergi yükünün daha yüksek miktarda olmasına ve vergi sonrası kârları azaltarak yatırımların azalmasına sebep olmaktadır.
 - ✓ Doğrudan yabancı sermaye yatırımları Ülkemize gelmemekte ve bu yapı rekabeti kısıtlamaktadır.
- Bu nedenle, bir taraftan ekonomik istikrarın sağlanmasına yönelik **uygulamaların kararlılıkla sürdürülmesi**, diğer taraftan gerek kamu kesimi gerekse özel kesim tarafından verimliliği artırıcı **politika ve reformlara önem** ve **öncelik verilmesi** ve ekonomide etkin bir rekabet ortamı yaratılması gerekmektedir.

Verimlilik ve Enflasyon

- Diğer taraftan, enflasyon ve verimlilik artışları arasındaki ilişkiyi inceleyen pek çok çalışma, enflasyon ve verimlilik arasında ters yönlü bir ilişki bulunduğunu ve verimlilik artışlarının enflasyonu yenmede etkili bir çözüm olduğunu göstermektedir.
- Ülkemizde verimsizliklerin giderilmesi için kullanılması gereken parasal kaynaklar üretken olmayan verimsiz alanlarda kullanılmış ve enflasyonun kronikleşmesine sebep olmuştur.

Verimlilik ve Enflasyon

● Düşük Verimlilik Tuzağı

Verimlilik artışı bir taraftan büyüme ve enflasyon üzerinde olumlu etki yaratırken, diğer taraftan fiyat istikrarının sağlandığı bir ortam verimlilik artışının sağlam temeller üzerinde şekillenmesini sağlayacaktır.